

Gemeentebreed

Zorg voor de prediking

Wat maken we van de preekbespreking?

M.H. Sliggers

Op het jaarrooster van de kerkenraad komt ook een paar keer het punt ‘preekbespreking’ voor. Ik kan me vergissen, maar ik heb niet de indruk dat door iedere predikant en ouderling naar deze bespreking wordt uitgezien. Als dominee zit je er met kromme tenen bij, bang wat je nu weer te horen zult krijgen. Als ouderling kom je een beetje gespannen ter vergadering. Hoe moet je je kritiek op de preken van de dominee zo zorgvuldig mogelijk verwoorden? Er kan zomaar een sfeer ontstaan van een strijd waarbij de een de ander wil aanvallen en vastzetten.

Terwijl de kerkenraad juist bijzonder door middel van een goede preekbespreking geestelijke leiding aan de gemeente geeft! Een kerntaak van de kerkenraad ligt in de zorg voor de prediking.

Gemeenteopbouw

Wat kunnen we eraan doen om die ongezonde spanning bij de preekbespreking weg te krijgen? Hoe bereiken we dat zo’n bespreking niet langer een must is, maar al meer fijn gevonden wordt, en de predikant en de ouderlingen het gevoel hebben: nu zijn we echt bezig met het opbouwen van de gemeente?

De opbouw van de gemeente heeft ons helemaal te pakken. We zijn druk in de weer om van alles te organiseren. We willen concreet invulling geven aan het pastoraal, diaconaal en missionair gemeente zijn. De kerkelijk opbouwwerker is beschikbaar om ons daarbij te helpen. Deze man of vrouw is ervoor opgeleid en weet hoe het moet. Er groeien allerlei activiteiten waaraan je kunt zien dat we een levende gemeente (willen) zijn. We bouwen aan het huis van God, naar 1 Petrus 2:4-5. Een goede ontwikkeling.

Alleen, in alle drukte kan uit beeld raken wat bij de opbouw van de gemeente prioriteit heeft: de prediking en de zorg daarvoor.

De prediking voorop

In het Nieuwe Testament krijgen we genoeg aangereikt als het gaat om de vraag hoe we gemeente zijn naar binnen toe en naar buiten toe. Er is volop aandacht voor een zo goed mogelijke opbouw van de gemeente.

Toch laat de Schrift niet na te benadrukken dat de gemeente met name door de *prediking* wordt opgebouwd. Zowel ieder van ons persoonlijk, in ons eigen geloof, als ook wij samen als gemeente moeten het hebben van de prediking, vgl. o.m. Efeziërs 4:11-13. De kerken van de Reformatie hebben in de inrichting van de gemeente daarom aan de prediking weer de belangrijkste plaats gegeven.¹

Terecht. Wanneer je de prediking kunt omschrijven als bediening van het Woord van God aan de gemeente, in de zin van opdienen, aanreiken, uitdelen, zoals bijvoorbeeld een kelner doet met het menu,² dan dienen we toch eerst te eten om kracht op te doen voor het werk? De prediking geeft ons de energie van het geloof om de gemeente mee op te bouwen en onszelf als levende stenen voor de bouw te laten gebruiken (1 Petr. 2:5).

Overleg over de prediking

De prediking is helemaal het werk van de dominee. Hij is ervoor opgeleid. We hebben hem beroepen met name om het evangelie te preken in de erediensten. En toch komt die prediking niet voor zijn verantwoordelijkheid alleen. De ouderlingen dragen die samen met de predikant. Preekbespreking op de kerkenraad is om die reden nodig.

Ze is bedoeld als een overleg. Een overleg op pastoraal niveau. Door de gezamenlijke herders. De dominee zorgt voor de prediking. Dat is zijn specifieke taak. Hij is *herder op de wijze van de leraar* (vgl. Ef. 4:11). Hij *belast zich* in het bijzonder *met prediking en onderricht* (vgl. 1 Tim. 5:17). De ouderlingen zien toe op de prediking en spreken daar met elkaar over. Zij evalueren en corrigeren zo nodig en moedigen de predikant aan. Dat behoort tot hun herderlijke taak.

Bij hun bevestiging in de ambtsdienst is het expliciet genoemd: ‘In de derde plaats zien de ouderlingen toe op leer en leven van de dienaren des Woords: er mag immers geen dwaalleer verkondigd worden en de gemeente moet in elk opzicht worden opgebouwd.’³

De nadruk moet dan wel gelegd worden op het *gezamenlijke* in dit overleg. Het bevestigingsformulier zou de indruk kunnen wekken alsof de predikant aan de ene kant van de tafel zit en de ouderlingen aan de andere kant, als een ‘tegenover hem’. De predikant zou dan gedaagde zijn voor een commissie die hem alleen maar bevraagt en verantwoording wil horen. Dat is echt een misverstand. Het gaat om een ‘werk-in-gemeenschap’, zoals dat met alle ambtelijke arbeid in de gemeente van Christus het geval is.⁴

Ouderlingen en predikanten doen er goed aan zich dit te realiseren. Preekbespreking is overleg met elkaar, geen ter verantwoording roepen van de dominee. Ook niet een gelegenheid om alle kritiek, terecht of onterecht, over de man uit te storten. De ouderlingen staan niet boven de predikant, zoals ook de predikant niet in een ivoren toren boven de ouderlingen troont. Als we ons daarvan bewust zijn, ebt veel ongezonde spanning weg.

Echte bespreking

Ik kan me best voorstellen dat er in de loop van de tijd lijsten zijn ontstaan met aandachtspunten en concrete vragen die aan de orde moeten komen. In elke kerkenraadsmap kom je ze wel tegen. Het zijn geheugensteuntjes om niets over het hoofd te zien. Maar gaan die lijsten de functie krijgen van een soort checklist waarop na het antwoord van de dominee afgevinkt wordt, dan hebben we nog geen bespreking. Zo komt er geen goede, vruchtbare gedachtewisseling. Als je, om een voorbeeld te noemen, vindt dat de dominee in zijn preken de jeugd niet bereikt, kun je tegen hem zeggen: ‘Velen vinden met mij dat u de jeugd niet bereikt met uw preken. Vindt u dat ook niet? En wat doet u daaraan?’ Door zo’n frontale aanval slaat de dominee evenwel volledig dicht. Er volgt geen echt gesprek.

Je zou dit punt beter bijvoorbeeld zo kunnen presenteren: ‘Ik merk dat de dominee het moeilijk vindt om in de preken ook de jeugd aan te spreken. Dat zal ook niet zo makkelijk zijn. Want hoe moet je dat doen? Hoe denken de broeders daarover? Hoe probeert de dominee dat te doen? Hij moet uiteindelijk toch maar zien dat hij de jeugd bereikt!’ Zo maak je er een gezamenlijk punt van. En dat is de bedoeling. Want op de huisbezoeken zul je als ouderling net zo goed de jeugd moeten bereiken. Daarom is een goede discussie instructief. Ook de predikant zal er zeker zijn winst mee doen. En wellicht zal hij makkelijker tot de erkenning komen dat er aan zijn preken wat dit betreft nog wel wat te verbeteren valt.

Wil je niettemin toch bepaalde bezwaren of punten van kritiek aan de dominee kwijt, dan is zo’n plenaire bespreking niet de geschikte gelegenheid daarvoor. Benader de predikant dan liever persoonlijk.

Vorm

Aan de vorm van de prediking besteden we meestal veel aandacht. Dat lijkt me terecht. Niet alleen *wat* de dominee zegt, maar ook *hoe* hij het zegt, is van grote betekenis. In de prediking worden we *aangesproken*. Als mensen van onze tijd en van onze cultuur. De boodschap van God is en blijft dezelfde door alle tijden en vormen van cultuur heen. Maar de vorm waarin en de manier waarop horen van deze tijd te zijn. Net zozeer als de bijbeltaal, de taal van onze berijmde psalmen, gezangen en geestelijke liederen met de tijd meegaat.

Uiteraard zijn er grenzen. We zitten in de eredienst niet voor entertainment. De dominee is geen conferencier. Hij spreekt wel de taal van nu. Hij heeft ook genoeg verstand van communicatie. En kan bijvoorbeeld een beamer ondersteuning geven aan zijn preek, laat hij die dan gebruiken. Als het maar functioneel is.

We vinden ook dat de dominee authentiek moet zijn. Hij moet laten zien dat hij staat voor wat hij zegt. Dat hij het leven kent, en weet wat er in ons hart en onze ziel omgaat. Je mag verwachten dat hij ons met de boodschap van het evangelie weet te bemoedigen en troost te bieden, te vermanen en aan te sporen.

Een duidelijke structuur mag je ook als eis aan de preek stellen. Door een goede structuur wordt de boodschap des te beter begrepen. Het dwingt ook de predikant zich goed te realiseren wat hij gaat zeggen. Aan al deze dingen wordt aan onze universiteit in Kampen goede aandacht en zorg besteed. Laten de ouderlingen er met de dominee over spreken.

Inhoud

Moeilijker is het om over de inhoud van de prediking een goed gesprek te voeren. En juist de inhoud is het belangrijkste van de preekbespreking. De prediking moet de gemeente bouwen om 'de eenheid van het geloof en van de volle kennis van de Zoon van God te bereiken, de mannelijke rijpheid, de volle groei in Christus' (Ef. 4:13). 'Onze zinnen moeten door de prediking geoefend worden in het onderscheiden van goed en kwaad' (Heb. 5:14). Dat geeft ongelooflijk veel gewicht aan de prediking. Als dominee voel je dat heel sterk wanneer je je preek moet maken. Maar je bent er als kerkenraad sámen voor verantwoordelijk. Daarom is er veel geloof en veel gebed voor nodig om de prediking naar inhoud tot haar recht te laten komen. Maar ook veel gesprek en overleg met elkaar in saamhorigheid en eensgezindheid.

Al de raad Gods

Bij de kerkvisitatie wordt wel eens de vraag gesteld of de predikant 'al de raad Gods verkondigt' (naar Hand. 20:27). Paulus verklaart bij zijn afscheid tegenover de ouderlingen van de kerk van Efeze dat hij dat altijd heeft gedaan. Bij de preekbespreking zit je dan voor de vraag: doet onze dominee dat ook? En wat is dan 'heel de raad Gods verkondigen'?

Een lastige vraag. Komen alle aspecten van Gods Woord aan de orde? En dat is dan meer dan de vraag of de dominee wel uit alle bijbelboeken preekt. Het Woord van God leert ons over onze ellende, verlossing, dankbaarheid.⁵ Wordt dat nu ook allemaal gepredikt? Komen rechtvaardiging en heiliging duidelijk uit de verf, om zo te zeggen? Zijn de preken christocentrisch, heilshistorisch? De vraag is ook, of al deze aspecten in elke preek evenveel nadruk moeten krijgen.

Worden Gods beloften en eisen op een verantwoorde manier gepreekt, ook in de goede verhouding tot elkaar? Is de prediking echt belofteprediking? Wordt zodanig gepreekt dat de klank van het evangelie de weerklank van het geloof in ons hart tot stand brengt?⁶

Zelfbeproeving, bevinding, toe-eigening van het heil, gaat het daar genoeg over in de preken?

Lastige vragen die toch echt nodig zijn. Maar zulke lastige vragen zijn een uitdaging om samen met de dominee van de preekbespreking iets moois te maken. Daarmee bouw je elkaar op binnen de kerkenraad. En het stimuleert je als ouderling om ‘de Schrift ijverig te onderzoeken en je te oefenen in de dienst van God’. Beslist nodig om je herder zijn over Gods kudde trouw te kunnen vervullen.⁷

Nota

Voor een vruchtbare preekbespreking binnen de kerkenraad kunnen we m.i. veel hebben aan de nota over de toe-eigening van het heil onder de titel *Toeëigening in het geding*. Deze nota is door de deputaten voor het gesprek met de Christelijke Gereformeerde Kerken uitgebracht aan de GS Berkel en Rodenrijs 1996. Op een overzichtelijke manier komt daarin veel aan de orde, ook over hoe er gepreikt moet worden. Van harte wil ik deze nota ter bespreking binnen de kerkenraad aanbevelen. Zij kan een goede bijdrage leveren aan onze toerusting om die geestelijke leiding te geven waar we als kerkenraden toe geroepen zijn.

Noten

1. Zie o.a. A.N. Hendriks, *Om de bediening van de Geest. Bijdragen over het ambt, de prediking en het pastoraat*, Kampen 1982, p. 94-103.
2. Vgl. A.N. Hendriks, *a.w.*, p. 97. Nota bene: het gaat in deze vergelijking om de rol van de predikant in de eredienst, niet om de ‘toe-eigening van het heil’ door de Heilige Geest.
3. Vgl. het *Formulier voor de bevestiging van ouderlingen en diakenen*, Geref. Kerkboek, p. 551.
4. Zie C. Trimp, ‘De ouderling en de prediking’, in: *Zorgen voor de gemeente*, Kampen 1982, p. 126-134.
5. Vgl. *Heid. Cat.* Zondag 1, vr./antw. 2.
6. Zie C. Trimp, *Klank en weerklank. Door prediking tot geloofservaring*, Barneveld 1989. Over belofteprediking met name p. 52v.
7. Vgl. het onder noot 3 genoemde bevestigingsformulier, Geref. Kerkboek, p. 552.